

Tlačová správa: Rozhodovanie súdov týkajúce sa ochrany záujmov a bezpečia maloletého dieťaťa musí zohľadňovať aj ochranu žien a detí pred násillím

Bratislava, 18.2.2020 – Sedemnást nižšie uvedených organizácií a 28 expertiek a expertov pôsobiacich dlhoročne na Slovensku v oblasti prevencie násillia na ženách a domáceho násillia **zaregistrovalo vypočutie jednotlivcov z radov občianskej spoločnosti Súdnu radou SR, ktoré sa uskutočnilo dňa 28.1.2021.** Vnímame pozitívne ochotu Súdnej rady vypočúť si podnety občianskej spoločnosti vo veciach starostlivosti súdu o maloletých, aj ohľadom prieťahov v konaní, s ktorými sa stretávame aj v našej praxi. Súčasne sme **si znepokojení** všimli niektoré vyjadrenia jednotlivcov z radov občianskej spoločnosti, ktoré zazneli na predmetnom stretnutí.

Na základe dlhoročnej analytickej skúsenosti a expertízy v oblasti práce so ženami zažívajúcimi partnerské násillie a obeťami domáceho násillia považujeme za potrebné uviesť **tieto dôležité fakty** o postavení rodičov a detí vo veciach starostlivosti súdov SR o maloletých.

Vo výskume o prevalencii násillia páchaného na deťoch 70% detí uviedlo, že zažili niektoré zo situácií násillia alebo zanedbávania, pričom konfrontácia sa diala prevažne v domácom prostredí, zo strany najbližších príbuzných¹. Reprezentatívny výskum domáceho násillia v SR zo všetkých jeho prejavov zaznamenal najvyšší výskyt partnerského násillia na ženách, takúto skúsenosť malo až 19% žien, skúsenosť mužov s partnerským násillím bola 9%². Pripomíname tiež, že až 38% žien so skúsenosťou so sexuálnym násillím ho zažilo zo strany svojho partnera alebo bývalého partnera³.

Preto považujeme tvrdenie jednotlivcov z radov občianskej spoločnosti, že *partnerské a domáce násillie sú problémom marginálne zastúpeným v rámci konaní vo veciach starostlivosti súdu o maloletých a je potrebné skôr vychádzať z predpokladu, že ide o účelové obvinenia*, za ohrozujúce voči bezpečiu najmä žien a detí.

Na nevyhnutnosť zohľadniť domáce násillie pri rozhodovaní o zverení detí do starostlivosti a úprave styku s nimi poukazuje aj stanovisko Výboru pre odstránenie diskriminácie žien⁴, ktorý vychádzajúc z praxe Výboru pre práva dieťaťa⁵ zdôraznil, že pri rozhodovaní musí prevažovať najlepší záujem dieťaťa, pričom práva detí by mali byť uprednostňované pred právami dotknutých dospelých osôb tak, aby výkon práv neohrozil bezpečnosť obetí násillia, vrátane detí.

¹ Fico, M.: Prevalencia násillia páchaného na deťoch 8. a 9. ročníkov zistenia z reprezentatívneho prieskumu. Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2017.

² Filadelfiová, J., Gerbery, D. a Víttek, J.: Reprezentatívny výskum domáceho násillia na Slovensku (Pramenná publikácia). Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2017.

³ Očenášová, Z. a Michalík, P.: *Sexuálne násillie na ženách – správa z reprezentatívneho výskumu*. Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2017.

⁴ Communication No. 47/2012 González Carreño v. Spain, Podrobnejšie In: Magurová, Z., Magurová, H. (2020): Prípadové štúdie z rozhodovacej činnosti CEDAW Výboru, Možnosť voľby 2020, s. 13-17.

⁵ Guráň, P. Istanbulský dohovor a práva dieťaťa: Príklady dobrej praxe a riešenie situácií zverenia dieťaťa do starostlivosti jednému z rodičov. 61-75 in Mesochoritsová, A. (2017) Istanbulský dohovor: Ako ďalej alebo príklady dobrých praxí, Možnosť voľby 2017.

So znepokojením sledujeme snahy vytvárať dojem, že vysoko konfliktné spory rodičov o formu starostlivosti o deti nemôžu mať nič spoločné s problematikou partnerského a domáceho násillia. Podľa zahraničných výskumov sa história násillia vyskytuje **v najmenej 50% prípadov** vlečúcich sa poručenských sporov. Navyše, separáciou partnerov sa násillie často nekončí, iba nadobúda nové formy.

Osoby, ktoré sa dopúšťali partnerského násillia, sa v 30% až 60% prípadov násillne prejavili aj voči svojim deťom. V mnohých prípadoch partnerského násillia sú deti svedkami násillia a táto skúsenosť môže byť pre nich traumatizujúca⁶. S ohľadom na tieto fakty, **apelujeme na zvýšenie záujmu a kapacít identifikovať partnerské a domáce násillie.** Je nanajvýš dôležité poznať dlhodobé dopady násillia a vedieť vyhodnotiť riziko z neho hroziaceho nebezpečenstva aj pri rozhodovaní súdov vo veciach starostlivosti súdu o maloletých. Aj keď to môže zakladať zvýšené časové nároky na rozhodovanie, v žiadnom prípade ich nemožno zamieňať so zbytočnými prieťahmi v konaní.

Požiadavku, aby sa súd pri rozhodovaní vo veciach starostlivosti o maloletých usiloval v prvom rade o zabezpečenie práva oboch rodičov osobne sa starať o dieťa, považujeme za značne problematickú. S obavami sme si vypočuli aj tvrdenia jednotlivcov z radov občianskych združení zúčastnených na stretnutí s Vami o potrebe autoritatívneho prístupu súdu k riešeniu problémov pri uskutočňovaní výkonu styku dieťaťa s rodičom. Takto formulované požiadavky *opomínajú právo obetí na ochranu pred druhotnou viktimizáciou a opakovanou viktimizáciou podľa zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.* K porušovaniu tohto práva dochádza okrem iného v dôsledku nedostatočného reflektovania princípu prezumpcie statusu obeť. To následne spôsobuje, že dôsledky primárnej ujmy sa prehĺbujú, namiesto toho, aby sa vytvárali podmienky pre zotavenie obetí z utržených tráum.

Ženy, ktoré z dôvodu potreby chrániť seba a svoje deti nemôžu pristúpiť na úpravu osobnej starostlivosti o dieťa a styku s dieťaťom podľa predstáv otca detí alebo nie sú schopné primäť dieťa k styku s otcom, sa dostávajú do konfliktu s predstavou ľudí o tom, ako vyzerá rodič, ktorý koná rozumne a konštruktívne. Rozpor s obrazom "priateľského" alebo "spolupracujúceho" rodiča bez preskúmania širšieho kontextu rodinných vzťahov môže mať za následok obvinenie, že je "odcudzujúcim rodičom"⁷.

Musíme sa preto ohradiť voči požiadavke, prezentovanej na predmetnom stretnutí, aby skutočnosť, že dieťa odmieta rodiča, ktorý má s ním právo styku, bola dôvodom na zmenu rozhodnutia o zverení do osobnej starostlivosti tak, že dieťa bude zverené odmietanému rodičovi. Nie je predsa možné trestať jedného z rodičov za správanie dieťaťa ako ani dieťa samotné, keďže ono môže mať nespočetné množstvo dobrých dôvodov, prečo sa nechce s jedným z rodičov stretávať.

⁶Karkošková, S. 2016. Znalecké posudzovanie domáceho násillia v kontexte poručenských sporov o deti. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, s. 19-21, 35-37.

⁷Saunders, D. G., Oglesby, K. H. No way to turn: Traps encountered by many battered women with negative child custody experiences. *Journal of Child Custody: Research, Issues, and Practices*, Vol 13(2-3), 2016, 154-177.

Jednotlivci z občianskych združení taktiež Súdnu radu informovali o domnelej rodovej nevyváženosti rozhodnutí súdov o zverení maloletých detí do osobnej starostlivosti rodičov. Tieto sú založené na prezentácii štatistických údajov o počte rozhodnutí o zverení maloletých detí do starostlivosti matiek alebo otcov, prípadne do ich striedavej osobnej starostlivosti⁸.

Rozhodnutie súdu o osobnej starostlivosti o dieťa a o styku druhého rodiča s dieťaťom musí byť výrazom individuality konkrétneho vzťahu rodič – dieťa. Súd musí zohľadniť citový vzťah dieťaťa ku každému z rodičov, ich schopnosť tento vzťah rozvíjať, kvalitu ich výchovného pôsobenia a ich osobností ako výchovných vzorov, kvalitu schopnosti zabezpečiť osobnú starostlivosť o dieťa a napokon aj mieru, akou sa na nej do času rozhodovania podieľali. Neopomenuteľným kritériom rozhodovania je aj záujem rodičov o osobnú starostlivosť o dieťa. Ak sa však pozrieme na záujem rodičov o osobnú starostlivosť o dieťa v príslušných konaniach v roku 2019, len v 18% z nich prejavili tento záujem obaja rodičia⁹. *Nie je preto korektné vyvolávať dojem o akejsi rodovej diskriminácii resp. diskriminácii otcov.*

Z pohľadu posudzovania najlepšieho záujmu dieťaťa je každé dieťa jedinečné. Ako upozorňuje Výbor pre práva dieťaťa vo svojom komentári č. 14, záujem dieťaťa je konštruovaný ako pružný pojem a usporiadanie jeho prvkov je nehierarchické, s cieľom, aby bol čo najvhodnejšie aplikovaný v individuálnom prípade. Malo by preto zostať na posúdení súdu, ktoré z kritérií najlepšieho záujmu dieťaťa budú mať v konkrétnom prípade väčšiu váhu a ktoré kritérium súd prípadne vyhodnotí ako východiskové. Súčasná platná právna úprava pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa týkajú dieťaťa vyžaduje, aby sa zisťovali a zohľadňovali podmienky na vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb dieťaťa s obidvomi rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami. Avšak predstava, že súd má tieto podmienky vytvárať prostredníctvom svojich rozhodnutí ide nielen nad rámec právnej úpravy ale aj nad rámec realistických možností súdu.

Považujeme za dôležité takisto poukázať na fakt, že hoci existujú prípady, kedy je rodič dieťaťom odmietaný neoprávnene, *sú aj prípady, kedy dieťa odmieta kontakt opodstatnene*. Základnou úlohou súdov v rozhodovacej praxi musí byť tieto prejavy odlíšiť tak, aby nedošlo k omylu. Súčasťou posúdenia by mal byť **dôkladný skrining ohľadne násilia, koercitívnej (donucovacej) kontroly, neliečeného psychického ochorenia, porúch osobnosti, či iných rizikových faktorov**.¹⁰ Takéto posúdenie by sa nemalo vynechať len preto, že zaberie určitý čas, prípadne si vyžaduje vyžiadanie odborného názoru alebo znaleckého posudku.¹¹ Nie je totiž pravda, že dieťa bude vždy klamať, ak ho preferovaný rodič k tomu núti resp. ho vedie k odmietaniu druhého rodiča, ani nie je pravda, že je vždy pre dobro dieťaťa, ak bude v kontakte s oboma rodičmi.¹² Odmietanie rodiča je nepochybne

⁸Podľa údajov ÚPSVR v roku 2019 78,8% detí bolo zverených matke, 10,3% otcovi a 10,9% detí bolo zverených do osobnej striedavej starostlivosti obom rodičom.

⁹Tamtiež

¹⁰Fidler, B.J. & Bala, N. (2020), Concepts, Controversies And Conundrums Of "Alienation:" Lessons Learned In A Decade And Reflections On Challenges Ahead. *Family Court Review*, 58: 576-603.

¹¹Tamže.

¹²Clemente, M.; Padilla-Racero, D. When courts accept what science rejects: Custody issues concerning the alleged "parental alienation syndrome". *Journal of Child Custody: Research, Issues, and Practices*, Vol 13(2-3), .2016, 126-133.

príznakom narušených rodinných vzťahov, ale nemusí ísť o reálnu indukciu dieťaťa potenciálne funkčnejším rodičom.¹³ Nútený kontakt dieťaťa s rodičom bez ohľadu na jeho názor, v dieťati posilňuje pocit, že je bezmocný a bez pomoci. Najmä vnútený kontakt s rodičom, o ktorom dieťa tvrdí, že ho zneužíval či zneužíva, môže dieťaťu spôsobiť trvalú psychickú ujmu¹⁴.

Oceňujeme záujem členov a členiek Súdnej rady na zvyšovaní kvality rozhodovania a rozhodnutí súdov vo veciach starostlivosti súdu o maloletých a ponúkame našu spoluprácu pri príprave a realizácii opatrení za týmto účelom. Popri príkladoch z praxe, ponúkame aj zistenia z vedeckých štúdií, ktorých závery sú overiteľné a zaštitené overiteľnou odbornosťou ich pôvodcov.

Sme presvedčení, že svojimi poznatkami z teórie aj praxe vieme prispieť k hlbšej a prierezovej analýze rodinno-právnej agendy za účelom zlepšenia starostlivosti súdu o maloletých a praxe ďalších inštitúcií na ochranu dieťaťa a jeho najlepšieho záujmu. Súdny SR napokon nie sú jedinými inštitúciami zodpovednými za blaho dieťaťa, ale jeho ochrana má byť zabezpečená na základe multidisciplinárneho prístupu. **Veríme, že naša expertíza a prax môže prispieť k pluralite, vyváženosti a odbornosti prebiehajúcej diskusie.**

Expertky a experti:

Mgr. Martina Bamburáková, sociálna poradkyňa

PhDr. Tatiana Brnová, sociálna poradkyňa

Mgr. Barbora Burajová, vedúca manažérka Koordinačno-metodického centra pre prevenciu násilí na ženách (KMC)

Katarína Farkašová, poradkyňa a členka Výboru pre rodovú rovnosť

Mgr. Ľudmila Frémalová

Milan Fico, výskumník a sociológ

Mgr. Daniela Gáliková, psychologička a poradkyňa

PhDr. Peter Guráň, PhD., podpredseda Výboru pre deti a mládež a zástupca SR vo Výbore pre práva dieťaťa OSN v rokoch 2009 – 2017

Mgr. Adriana Havašová, psychologička a supervízorka

Mgr. Miroslava Kanderová, krízová poradkyňa

doc. ThDr. Mgr. Slávka Karkošková, PhD., lektorka, výskumníčka, supervízorka

Mgr. Lýdia Koňaková, psychologička a členka Výboru pre rodovú rovnosť

PhDr. Elena Kopcová, PhD., psychologička

Mgr. Mariana Kováčová, PhD., špeciálna pedagogička

JUDr. Elena Krušková, advokátka

JUDr. Zuzana Magurová, LL.M., advokátka, členka Výboru pre rodovú rovnosť

Mgr. Lucia Mikušová

¹³Vyhlásenie Sekcie detskej a adolescentnej psychiatrie Slovenskej psychiatrickej spoločnosti k problematike tzv. „syndróm zahrnutého rodiča“, 2016.

¹⁴Dallam, S.; Silberg, J. L. Recommended treatments for “parental alienation syndrome” (PAS) may cause children foreseeable and lasting psychological harm. *Journal of Child Custody: Research, Issues, and Practices*, Vol 13(2-3), 2016, 134-143.

Mgr. Adriana Mesochoritsová, členka Rady vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, podpredsedníčka Výboru pre rodovú rovnosť

Mgr. Zuzana Očenášová, PhD., analytička Koordinačno-metodického centra pre prevenciu násilia na ženách (KMC)

PhDr. Elena Ondrušková, PhD., psychologička, výskumníčka a krízová poradkyňa

Ing. Oľga Pietruchovej, M.A., expertka pre rodovú rovnosť

PhDr. Silvia Porubánová, sociologička

PhDr. Hana Smitková, PhD., psychologička

Mgr. Anina Surovcová, poradkyňa

Mgr. Michaela Ujházyová, PhD., výskumná pracovníčka, Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

Mgr. Radka Vicanová, PhD., výskumná pracovníčka, Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

Mgr. Mária Víteková, vedúca Národnej linky pre ženy zažívajúce násilie (NLŽ)

PhDr. Ida Želinská, sociálna poradkyňa

Organizácie:

Aliancia žien Slovenska a Aliancia žien - Cesta späť, akreditovaný subjekt podľa z.č. 274/2017 Z.z.

Ascend o.z.

OZ Brána do života, akreditovaný subjekt podľa z.č. 274/2017 Z.z.

CDR Tenenet, Tenenet o.z., akreditovaný subjekt podľa z.č. 305/2005 Z.z.

Centrum sociálnych služieb KA, o.z., akreditovaný subjekt podľa z.č. 448/2008 Z.z., z.č. 305/2005 Z.z., z.č. 274/2017 Z.z.

Centrum Slniečko, akreditovaný subjekt podľa z.č. 305/2005 Z.z., z.č. 274/2017 Z.z.

OZ Hana, poradenské centrum

Kanisová & Kanis Advokátska kancelária s.r.o., akreditovaný subjekt podľa z.č. 274/2017 Z.z.

LUNA n.o., akreditovaný subjekt podľa z.č. 448/2008 Z.z. a z.č. 274/2017 Z.z.

Možnosť voľby o.z.

MyMamy o.z., akreditovaný subjekt podľa z.č. 274/2017 Z.z.

Pomoc rodine Michalovce o.z.

Poradenské Centrum Nádej, akreditovaný subjekt podľa z.č. 305/2005 Z.z., z.č. 274/2017 Z.z.

Poradenské centrum pre ženy ohrozené násilím a zažívajúce násilie a ich deti v Liptovskom Mikuláši, akreditovaný subjekt

Únia materských centier o.z.

OZ Žena v tiesni, akreditovaný subjekt podľa z.č. 448/2008 Z.z., z.č. 274/2017 Z.z.

OZ Ženy pomáhajú ženám

Kontakt pre médiá:

Viera Böttcher, manažérka komunikácie národného projektu Prevencia a eliminácia rodovej diskriminácie, Inštitút pre výskum práce a rodiny, tel. +421 902138962, email: viera.bottcher@ivpr.gov.sk